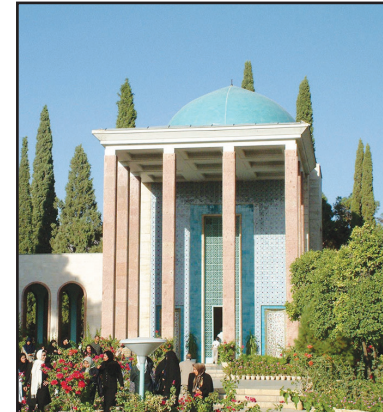
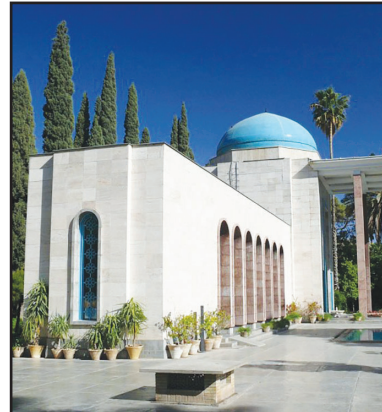

تأثیر سعدی شیرازی بر نبضت روشنگری در غرب

متفکران و ادیبان فرانسوی بودند که تا حدودی از سعدی متأثر شدند. گلستان تاکنون شش بار به‌طور کامل به زبان فرانسه ترجمه شده است. لازار کارنو، ریاضی‌دان مشهور فرانسوی، به سعدی علاقه خیلی زیادی داشت. این علاقه به حدی بود که نام سعدی را به‌عنوان نام میانی فرزندان خود برگزید. فرزند وی نیکولا سعدی کارنو، پدر علم ترمودینامیک و نوه وی ماری فرانسوا سعدی کارنو، رئیس‌جمهور فرانسه در سال‌های ۱۸۸۷ تا ۱۸۹۴ است که نام میانی هردو به‌افتخار سعدی انتخاب شده است.

سعدی اولین شاعر ایرانی است که آثار او به یکی از زبان‌های اروپایی ترجمه شده است. آندره دو ریبه در سال ۱۶۳۴ میلادی قسمت‌هایی از گلستان را به زبان فرانسوی ترجمه کرد.

در سال ۱۶۵۱ میلادی، ترجمه لاتین از گلستان منتشر شد. در سال ۱۶۵۴، آدام اولناریوس، ترجمه کاملی از بوستان و گلستان را به زبان آلمانی منتشر کرد. او زبان فارسی را در ایران آموخته بود و ترجمه‌اش را به کمک یک ایرانی به نام حق‌وردی انجام داد. در زبان انگلیسی، نخستین بار در سال ۱۷۷۴ میلادی، بخش‌هایی از گلستان توسط استیفن سالیوان ترجمه و با عنوان حکایات برگزیده از گلستان [یادداشت ۲۲] در لندن منتشر شد. در سال ۱۸۸۸ میلادی، اولین ترجمه انگلیسی کامل از این کتاب توسط سر ریچارد پرتون صورت گرفت.

ترجمه آثار سعدی به زبان فرانسوی و سپس دیگر زبان‌های اروپایی، زمینه نفوذ ادبیات و جهان‌بینی سعدی در غرب را فراهم کرد؛ به‌طوری‌که آثار او، قبل از نوگرایان ایرانی، مورد توجه نوگرایان غربی قرار گرفت. نوگرایان فرانسوی در قرن هجدهم میلادی، آثار سعدی را نوعی انتقاد اجتماعی یافته بودند که می‌توانستند با توجه به ویژگی‌های جامعه خود، از آن الگوبرداری کنند.

سبک ظریف سعدی و توجه او به حکمت و خرد عملی، تأثیر مطلوبی بر خوانندگان اروپایی داشت و درک آثار او را برای مردم اروپا، بیش از هر شاعر فارسی‌زبان دیگری تسهیل کرد.

در فرانسه

ژان دو لا فونتن یکی از مشهورترین حکایت‌نویسان فرانسوی است که در خلق آثار خود به کلیله و دمنه، انوار سهیلی و گلستان سعدی توجه داشته است.

وی در برخی از آثار خود، بدون کم‌وکاست از حکایات سعدی اقتباس کرده است. ولتر، نویسنده مشهور عصر روشنگری در فرانسه، در بخش‌هایی از رمان فلسفی صادق، تحت تأثیر گلستان سعدی بوده است.

دنی دیدرو، از نویسندگان بزرگ قرن هجدهم فرانسه است که آثار سعدی را ستایش کرده است.

به‌طور خاص، باب اول گلستان، در سیرت پادشاهان، مورد توجه وی قرار داشته است. ویکتور هوگو و آندره ژید نیز از جمله

در آلمان
گوته، شاعر بلندآوازه آلمانی، یکی از شاعران اروپایی است که در خلق آثار خود به ادبیات شرقی و به‌طور خاص، ادبیات فارسی توجه ویژه‌ای داشت. گوته، سعدی را می‌شناخته و در خلق آثار خود از سعدی تأثیر پذیرفته است. یکی از کتاب‌های وی بانام دیوان غربی- شرقی، اگرچه به‌طور کاملاً مشهود تحت تأثیر اشعار حافظ سروده شده و در هیچ کجای کتاب نامی از سعدی برده نشده؛ اما بخش‌هایی از آن نیز حاوی اشعاری است که از بوستان و گلستان سعدی اقتباس شده است.

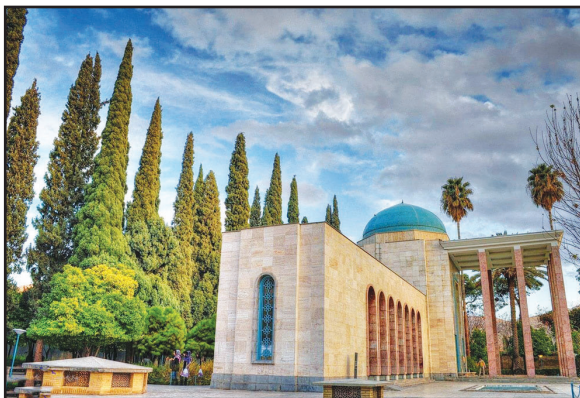
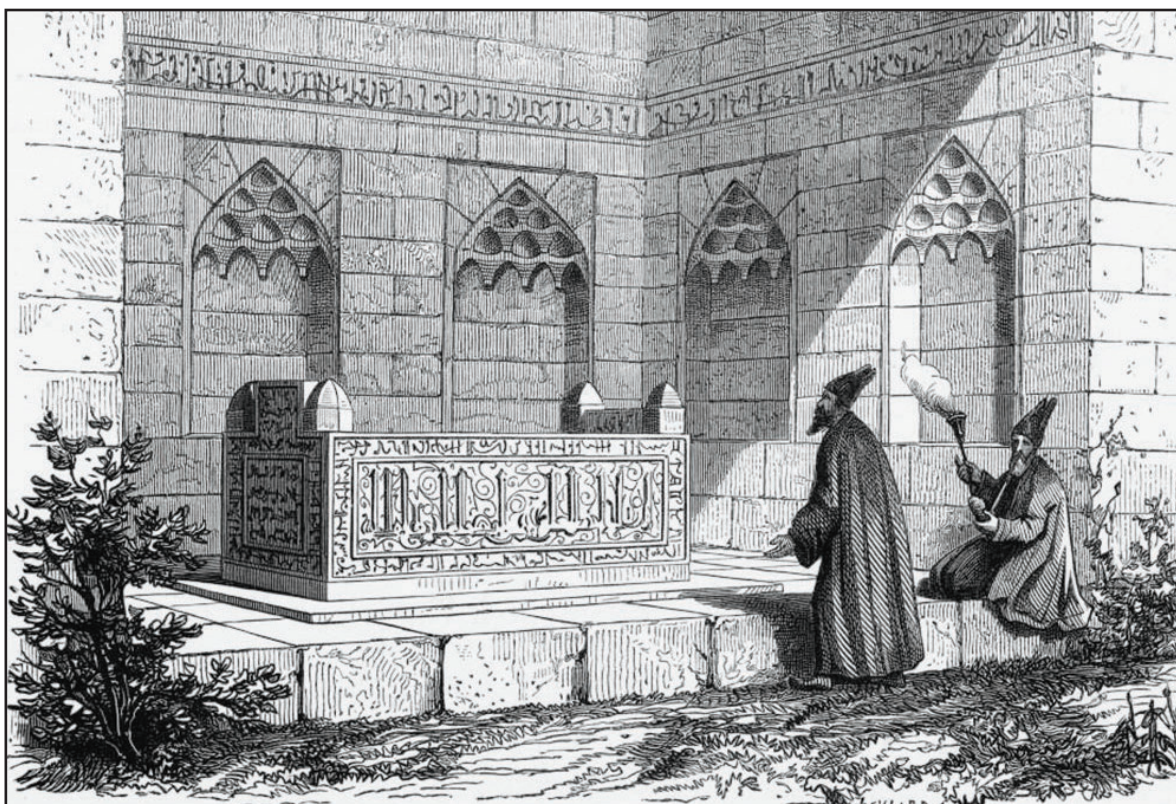
یکی از این اقتباس‌ها، داستان قطره‌بارانی است که با دیدن دریا، خود را ناچیز می‌شمارد و به سبب این فروتنی، صدفی او را در برمی‌گیرد و تبدیل به یک مروارید می‌شود.

این داستان، عیناً از قطعه‌ای با مطلع «یکی قطره باران ز ابری چکید...» در بوستان اقتباس شده است. گوته، این دیوان خود را با نقل فارسی و ترجمه آلمانی یکی از اشعار گلستان به پایان برده است.

در آمریکا

رالف والدو امرسون، شاعر آمریکایی قرن نوزدهم میلادی، به فرهنگ و زبان‌های شرقی از جمله فارسی و عربی علاقه داشت و به‌واسطه مطالعه ترجمه آلمانی گلستان، با سعدی آشنا شد. وی مقالاتی در مورد سعدی نوشته و منتشر کرده است. در اشعار او نیز می‌توان عباراتی یافت که تحت تأثیر گلستان سعدی سروده شده است.

وی معتقد بود که سعدی به زبان همه اقوام و ملل سخن می‌گوید و سخنان او مانند شکسپیر، سروانتس و هومر همیشه تازگی

دارد. وی دستورهای اخلاقی کتاب گلستان را قوانین عمومی و بین‌المللی می‌دانست.

در روسیه

الکساندر پوشکین، شاعر و نویسنده نامدار روس و بنیان‌گذار ادبیات نوین روسی به فرهنگ و ادبیات شرق علاقه‌مند بود. او منظومه فواره باغچه‌سرای را با نگاهی جدی به ادبیات شرق نوشته و آن را با این عبارت آغاز کرده است: «بسیاری چون من فواره را دیده‌اند اما برخی از آنان در عالم وجود نیستند و دیگران نیز در بلاد دور سیاحت می‌کنند.» این عبارت برداشتی است از بیت‌های ۴۷۹ و ۴۸۰ باب اول بوستان سعدی. او این مفهوم شاعرانه را بخش‌های مختلفی از این اثر تکرار کرده است.

ایوان بوئین، نویسنده و شاعر معاصر روس و برنده جایزه نوبل ادبیات، در اظهارات خود بارها به تأییراتی که اشعار سعدی بر او گذاشته، اشاره کرده است. به اعتقاد او سعدی، سی سال از عمرش را صرف شناخت کرده، سی سال سفر کرد و سی سال را نیز به اندیشیدن و خلق آثار اختصاص داد. بوئین نیز بخش عمده‌ای از زندگی خود را صرف سفر به نقاط گوناگون دنیا کرد و به‌طور خاص، سفرهای متعددی به سرزمین‌های شرقی داشت. او در سفرهایش کتاب‌های سعدی - به‌خصوص گلستان - را همراه

داشت و مطالعه می‌کرد. در آثار او ردپای مضمون‌ها و نمادهای سعدی مشاهده می‌شود و بعضاً به نام سعدی اشاره نیز شده است. او در داستان مرگ پیامبر با صراحت از تأثیر سعدی می‌گوید و داستان را با سخنی از دیباچه گلستان به پایان برده است. او در این اثر به نام سعدی اشاره کرده و درباره او گفته است: «ما با بهره از اشعار شیخ سعدی که مانند دانه‌های مروارید در میان اشعار ما آمده، خوش قلم شدیم.» تشبیه کلام سعدی به دانه‌های مروارید نیز برگرفته از خود سعدی است.

محبوبیت در شرق

آثار سعدی در شبه قاره هند به زبان‌های اردو، پنجابی، سند و سانسکریت منتشر شده است. از آثار سعدی - چنان‌که مورد اشاره جواهر لعل نهرو نیز واقع شده- در کتاب‌های درسی نظام آموزش و پرورش هندوستان و پاکستان استفاده شده است. به‌واسطه این که زبان فارسی در مقاطعی از تاریخ، به‌ویژه در زمان گورکانیان زبان رسمی هند بوده، نسخه‌های خطی متعددی از گلستان، بوستان و کلیات سعدی از هند به‌دست آمده که به سفارش حاکمان وقت نوشته شده است.

علاوه بر این، شاعران فارسی‌زبان هندی مانند امیر خسرو دهلوی و امیر حسن دهلوی نیز تحت تأثیر سعدی بوده‌اند.

شعر بنی آدم
نوشتار اصلی: بنی آدم اعضای یکدیگرند

«بنی آدم» قطعه شعر مشهوری از گلستان سعدی است که به دلیل مضمون انسان‌دوستانه‌اش بسیار مورد توجه واقع شده است:

بنی آدم اعضای یکدیگرند

که در آفرینش ز یک گوهرند

چو عضوی ببرد آورد روزگار

دگر عضوها را نماند قرار

در برخی از منابع فارسی و انگلیسی گزارش شده که این شعر بر سردر ورودی تالار ملل مقر سازمان ملل متحد در نیویورک با خط نستعلیق طلاکوب نقش بسته است؛ ولی این ادعا درست نیست و عکسی نیز از این شعر بر سردر نام‌برده دیده نشده است.

باین‌حال در سال ۱۳۸۴، از سوی ایران، فرش‌ای از استاد صیرفیان به سازمان ملل متحد اهدا و در آن نصب شد که شعر بنی آدم در آن نقش بسته بود.

این شعر در پیام فارسی که در مجموعه پیام‌های فضایی ویجر (در مجموع، پیام‌هایی به ۵۵ زبان) برای فضا‌های دوردست فرستاده شده است، برگزیده شده است.

* **دانشنامه آزاد**

• گلستان: روضه الورد (ترجمه گلستان)، محمد الفراتی (مترجم اهل سوریه)، ۱۹۶۲ میلادی

• البستان (ترجمه بوستان)، محمد الفراتی، ۱۹۶۲ میلادی